

TÜRK MEDYASININ TÜRKİYE - AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNE YAKLAŞIMININ OKURLARIN TUTUM VE KANAATLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ*

Hakan SAĞLAM**

Özet

Bu çalışmanın amacı; Türk medyasının Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri ile ilgili yayın politikalarının, okurların tutum ve kanaatleri üzerindeki etkilerinin araştırılmasıdır. Çalışmanın ilk bölümü AB'nin kuruluşu ve genişlemesine, ikinci bölümü Türkiye-AB ilişkilerine ayrılmıştır. Üçüncü bölüm; örneklem olarak alınan gazetelerin 2016 yılına ait konu ile ilgili köşe yazılarının yanı sıra okurlara uygulanan anket çalışmasının sonuçlarına dayanmaktadır. Çalışmanın sonunda, medya iletilerinin okurların tutum ve kanaatleri üzerindeki etkileri, ilgili kitle iletişim kuramları yardımıyla değerlendirilmiştir.

***Anahtar kelimeler:** Avrupa Birliği, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri, medya-okur etkileşimi.*

The Impacts of The Turkish Media's Approach Towards Turkey-European Union Relations on The Readers' Attitudes and Opinions

Abstract

The purpose of this study is to investigate that how the broadcasting policies of the Turkish media related to Turkey- European Union relations affects on attitudes and opinions of the readers. While the establishment and expansion of the EU allocated in the first part of the study, Turkey-EU relations allocated in the second

* Bu çalışma T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı'nda 2018 yılında doktora tezi olarak kabul edilmiştir. Çalışma doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr., T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı.
Makalenin Gönderilme Tarihi: 25/9/2018 Kabul Edilme Tarihi: 25/12/2018

part of the study. Third part is based on taken as samples newspapers' related articles which published in 2016, as well as the results of the questionnaire on the readers. At the end of the study, the effects of media messages on the attitudes and opinions of readers were evaluated with the help of the relevant mass communication theories.

Keywords: *European Union, Turkey- European Union relations, media-reader attraction.*

Giriş

Küreselleşmeye birlikte gün geçtikçe daha fazla sorgulanır hale gelen ulus devlet anlayışına yepyeni açılımlar getirmesi bakımından güncel siyasal tartışmaların odak noktalarından biri olan Avrupa Birliği, İkinci Dünya Savaşı sonrası bir barış projesi olarak başlayan yolculuğunda demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünü esas alan değerleriyle günümüzün en çağdaş entegrasyon projesidir.

Avrupa tarihinin temel dinamikleri anlaşılmeden Avrupa'nın, Avrupa'nın anlaşılmadan da Avrupa Birliği'nin anlaşılamayacağı bir gerçektir. Konjonktüre ve bunun belirlediği siyasi coğrafyaya göre değişen bir Avrupa algısı var olsa da Avrupa tarihi ve kültüründen beslenen ortak değerlere her zaman vurgu yapılmıştır. Antik Yunan-Roma uygarlığı, Hıristiyanlık ve laikliği esas alan Akıl Çağı, Avrupa uygarlığını oluşturan üç temel bileşen olarak kabul edilmektedir.

Türkiye'nin 1959'lara kadar giden Avrupa Birliği ile ilişkilerini, Türkiye'nin Batı ile ilişkilerinin genel yapısından ayrı değerlendirmek mümkün değildir. 1999 yılındaki Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'ye aday ülke statüsü verilerek müzakere süreci resmen başlamış olsa da Türkiye'nin Avrupa Birliği'ndeki yerine dair tartışmalar medyada hiç bitmemiş, Türkiye'nin Avrupalı kimliği sürekli sorgulanmıştır.

Medya söylemi, başat anlamları rutin olarak yeniden üretir. Bunu yaparken kaynakların seçimi, öykü başlıklarının seçimi ve tekdüze haber temposundan faydalanır ve hangi haber aktörlerinin kamuya yeniden sunulacağına ve onlar hakkında neler söylenileceğine karar verir. Haberde egemen söylemler temsil edilir ve metin egemen söylemin etrafında kapanır. Haber metninde alternatif açıklamalar, farklı görüşler her zaman bütünüyle dışlanmasa da, çoğu zaman egemen söylem içerisinde eritilir. Güç/iktidar ilişkileri bütün iletişim durumları içine yerleşmiştir, ancak nihai olarak sabitlenmesi söz konusu değildir; farklı anlamlar için mutlaka açık bir alan

bırakılır. Bu noktada söylem, bir anlamın dil pratiği içinde sabitlenmeye çalışılmasıdır. Bu süreçte, başka anlamlar dışlanır, üretimleri sınırlanır.¹ Türk medyasının haber pratikleri ve köşe yazarlarının söylem inşaları dikkate alındığında, yapısal yanlılık üzerinden tarihsel, toplumsal, kültürel ve ekonomik bağlamlarından kopartılmış, parçalı ve bu yönüyle de ötekileştirilen bir Avrupa Birliği ve Avrupalılık kurgusunun egemen bir haber pratiği olarak temellendiği gözlenmektedir.²

Türkiye'deki siyasal iktidarların politik tercihlerinin yanı sıra Türk halkının Avrupa Birliği'ne ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine nasıl baktıkları, ne ölçüde taraftar ya da karşıt olduklarının bilinmesi demokrasinin bir gereği olarak son derece önemlidir. Türkiye'deki okurlar, medyanın yansıttığı Avrupa Birliği imajından ve Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine yaklaşımlarından ne şekilde etkilenmektedir? Okurların, Avrupa Birliği ve Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine dair görüşlerinde tercih ettikleri medyaya göre benzer ve farklı noktaları nelerdir? Tüm bu soruların cevabındaki kilit noktayı aslında okurların Avrupa Birliği ve Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine dair medya iletilerini nasıl okudukları oluşturmaktadır. İngiliz Kültürel Çalışmalar Geleneği'nden doğmuş olan Alımlama Analizi çalışmaları da burada önem kazanmaktadır.

'Etken izleyici' ve 'çoklu okuma' kavramları iletişim alanında, 'Kültürel Çalışmalar' yaklaşımının ortaya attığı kavramlardır. Özellikle çoklu okuma kavramı Kültürel Çalışmalar'ın yaşayan en önemli temsilcisi Stuart Hall'a aittir. Hall, iletişim sürecinin döngüsel olup, gönderenden alıcıya olduğu kadar, alıcıdan da gönderene doğru olduğunu ortaya koymuştur. Yine Hall, anlamın gönderen tarafından kodlandığı biçimde açılabilmesi gibi, kodlandığından daha farklı anlam oluşumlarıyla açılabilmesini öne sürmüştür. Hall, çoklu okuma üst başlığında kavramsallaştırdığı üç çeşit okuma şeklinin varlığından söz eder: Hâkim okuma, tartışmalı okuma ve karşıt okuma. Hâkim okuma, medya metinlerinin izleyici tarafından metinleri üretenlerin kodladığı niyetle kod açımını yapmasıdır. Tartışmalı okuma, kodlanan niyetlerin bir kısmının kodlandığı niyetle, bir kısmının ise tartışmalı olarak okunmasıdır. Karşıt okumada ise, metni üretenlerin kodladıkları

¹ Alev Aslan, *Avrupa Birliği ve Medya: Türkiye'de Yazılı Basında Avrupa Birliği Haberleri*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 37-38.

² Serhat Kaymas, *Avrupa Birliği'ni Türkiye'de Okumak, Kültür, Kimlik ve Medya*, (Ankara: İmaj Yayınevi, 2014), 165-169.

niyetlerin karşıt bir bakış açısıyla kod açımı yapılır. Etken izleyici ise, medya metinleri üstünde tartışmalı ve karşıt okuma yapabilen ve kendi anlamını üretebilen izleyicidir.³

I. Avrupa Birliği'nin Kurulması ve Genişlemesi

Kökleri 11. yüzyıla dayanan Avrupa bütünleşme düşüncesi, Avrupa'daki devletleri genel olarak barış için bir araya getirme hevesine dayanır. Bu anlamda, birçok devletten tek bir 'devlet' oluşturma fikri Avrupalı düşünürleri uzun zaman meşgul etmiş ve bu düşünce ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan sosyal ve siyasal ortam içinde uygulama alanı bulabilmiştir.⁴

Dünya siyasi tarihindeki her oluşum gibi Avrupa Birliği de kendi döneminin koşullarının bir ürünüdür. Yalnız Avrupa'yı değil, dünyayı yakıp yıkan İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı tahribat Avrupa ülkeleri için derslerle dolu acı bir deneyim olmuş, birlikte hareket etmeden enkazın altından kalkamayacaklarını anlamışlardır. Savaş sonrası dönemde siyasi konjonktürün aleyhlerinde işlediğini gören başta Monnet ve Schuman olmak üzere dönemin ileri görüşlü Avrupalı devlet adamları, Avrupa ülkelerinin birleşmediği takdirde Almanya'nın doğusu dâhil Doğu Avrupa'yı kontrolü altına alan Sovyetler Birliği'nin tüm Avrupa'ya kendi rejimini taşıma ihtimalini doğru okumuşlardır. Atlantik'in diğer tarafından yükselen ABD'nin Batı Avrupa'nın Sovyetler Birliği'nin çekim alanına girme hususundaki endişesi her ne kadar çeşitli yardımlarla Batı Avrupa'nın toparlanmasında büyük fayda sağlamış olsa da Avrupa ülkeleri üzerinde artan Amerikan etkisi, Avrupa ülkelerinde bağımsızlıklarına yönelik kaygıları da beraberinde getirmiştir. Bilimsel düşünce ve teknolojiye yarattığı ivmenin karşılığını bulduğu Sanayi Devrimi'yle Ondokuzuncu yüzyıldan başlayarak, dünyanın geri kalan kısmıyla arasını açmaya başlayan ve yalnızca ABD'nin değil SSCB'nin de kuruluş dinamiklerinde büyük payı olan Batı Avrupa ülkeleri, dünya siyasasında lider özne konumunu kaybederek bayrağı yalnızca iki büyük siyasi güce kaptırmakla kalmamıştır. İki büyük güç arasında çekiştirilen bir konumuna indirgendiklerini gören Fransa, Almanya, İtalya,

³ Erkan Yüksel v.d., *İletişim Kuramları*, Editör: Erkan Yüksel (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, 2013), 142.

⁴ Gökhan Akşemsettinoglu: "Avrupa Bütünleşme Projesinin ve Genişleme Sürecinin Değişen Dinamikleri", Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 10-1, (2011): 3-4.

Lüksemburg, Belçika ve Hollanda, kömür ve çelik kaynaklarının paylaşımı esasına dayanan birleşme mantığıyla 1951 yılında Paris'te Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu kurarak, günümüz Avrupa Birliği'nin temelini atmıştır.

1972'de Büyük Britanya, İrlanda ve Danimarka üye oldular.⁵ Böylece kurucu altı ülkeden oluşan Birlik, dokuz üyeli hale gelmiştir.

İkinci genişleme dönemi, 1980'lerde gerçekleşmiştir. Bu genişleme döneminde tam üye olan Yunanistan, İspanya ve Portekiz, Topluluk'u bir Akdeniz gücü haline getirmiştir.⁶

Üçüncü genişleme döneminin mantığını dünya siyasi tarihi açısından büyük kırılma noktası olarak görülebilecek gelişmelerin Birlik politikasına etkileri bağlamında okumak mümkündür. ABD ile SSCB'nin başını çektiği iki kutuplu Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte daha önce SSCB'nin güdümünde olan Doğu Avrupa ülkeleri gelişimleri için kendilerine model olabilecek alternatif arayışlara girmişlerdir.

1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması ile bütünleşmede ciddi bir atılım sağlanmış ve ekonomik entegrasyona siyasi entegrasyon eklenmiştir. Topluluk'un, Avrupa Birliği olarak anılmaya başlanarak, günümüzde algılanan şekliyle ortaya çıkmasını Maastricht Antlaşması'na borçlu olduğunu söylemek yerinde bir tespit olacaktır.⁷

AB, kendisini zorlayacağını düşündüğü Doğu'ya doğru genişlemesine hazırlanırken, Avusturya, Finlandiya ve İsveç'i 1995 yılındaki genişleme döneminde bünyesine katmıştır.⁸ Söz konusu üç ülke, Soğuk Savaş döneminde SSCB'nin etki alanında olan ülkeler olmayıp, tarafsızlık politikalarıyla bilinen ve ekonomik açıdan iyi durumda olan ülkelerdir.

Doğu Avrupa'nın bir bütün olarak Avrupa Birliği'ne kabulü riskli bir genişleme politikası olsa da Birlik'in gücü ve etki alanını genişletmesi

⁵ Georges Henri Soutou, *Avrupa Birliği Tarihi 1815'ten Günümüze*, (İstanbul:Çev: Eylem Alp, Bilge Kültür Sanat, 2014), 331.

⁶ Gökhan Akşemsettinoglu, "Avrupa Bütünleşme Projesinin ve Genişleme Sürecinin Değişen Dinamikleri", Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 10-1, (2011):7.

⁷ Mustafa Acar, *Avrupa Birliği ve Türkiye (Bir Ekonomik ve Siyasi Analiz)*, (Ankara, Orion Yayınevi, 2006), 22.

⁸ Gökhan Akşemsettinoglu, "Avrupa Bütünleşme Projesinin ve Genişleme Sürecinin Değişen Dinamikleri", Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 10-1, (2011):7-8.

açısından stratejik bir yaklaşımdır. Doğu Avrupa genişlemesinin temel hedefi, batı ve doğusuyla artık bölünmemiş, kıtasal olarak bütünleşmiş bir Avrupa idealinin gerçekleştirilmesi yatmaktadır.

13 Aralık 2002’de Kopenhag Zirvesi’nde Letonya, Estonya, Litvanya, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Macaristan, Malta ve Kıbrıs’ın üyeliğe kabul edilmesi kararlaştırılmış ve bu ülkeler 2004’te Birlik’e kabul edilmiştir. Bulgaristan ve Romanya da 2007 yılında Birlik’e dâhil olmuştur.⁹ Hırvatistan’ın AB’ye katılımı ise 2013 yılında gerçekleşmiştir.

Hâlihazırda, AB genişleme politikası kapsamında yedi ülke yer almaktadır. Türkiye, Sırbistan, Karadağ, Makedonya ve Arnavutluk aday ülke konumunda bulunmaktadır. Bosna-Hersek ve Kosova ise potansiyel aday ülke statüsüne sahiptir.¹⁰

Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği’nden ‘Brexit’ adı verilen bir referandumla ayrılma kararı alması 2016 yılında gerek Avrupa gerekse dünya gündeminde ilgiyle takip edilmiş, sonuç Türkiye’yi de yakından ilgilendirdiği için Brexit, Türk medyasında da geniş yer bulmuştur.

II. Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihi ve Türkiye’nin Tam Üyelik Sürecine Yönelik Tartışmalar

A. Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihi

Batılı modernleşmeyi Osmanlı’dan bu yana kendisine hedef seçen Türkiye’nin bir medeniyet projesi olarak gördüğü AB’ye başvurması Batı ile ittifakının zirve noktasına giden yolun başlangıcıdır. Yunanistan ile paralel olarak Türkiye, 31 Temmuz 1959 tarihinde AET’ye üyelik başvurusunda bulunmuştur.¹¹

Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin hukuki temelini oluşturan Ankara Anlaşması 12 Eylül 1963’te imzalanmış ve tarafların iç hukuklarında onaylanması ve GATT izninin alınması süreçlerinin ardından 1 Aralık 1964’te

⁹ Georges Henri Soutou, *Avrupa Birliği Tarihi 1815’ten Günümüze*, (İstanbul: Çev: Eylem Alp, Bilge Kültür Sanat, 2014), 365-366.

¹⁰ İktisadi Kalkınma Vakfı, “*AB Genişleme Politikası*”, http://www.ikv.org.tr/icerik_print.asp?id=282, Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2016.

¹¹ Baki Erken, “Türkiye - AB İlişkisinde Temel Bir Etken Türk’ün Avrupalı Kimliği”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 12-1, (2013): 99.

yürürlüğe girmiştir.¹² 1964 yılında Antlaşmanın TBMM’de onaylanması ile başlayan Gümrük Birliği’ne (GB) katılma süreci hazırlık (5-10 yıl), geçiş (12-22 yıl) ve son aşama olmak üzere üç kademedede tamamlanacak bir süreci içermektedir. Hazırlık sürecinin ardından gümrük indirimlerinin gerçekleştirilme amacına yönelik Topluluk yükümlülüklerinin üstlenilmesini düzenleyen Katma Protokol’un 1 Ocak 1973’te yürürlüğe girmesiyle geçiş dönemi başlamıştır.¹³

12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra bir süre donmuş olan veya minimal düzeyde seyreden AB ile ilişkiler, Türkiye sivil yönetime geçtikten sonra yavaş yavaş yeniden normal seyrine dönmüştür. Yine de Özal hükümetinin 14 Nisan 1987’deki bu tam üyelik başvurusu pek çok çevre için sürpriz bir adım olmuştur.¹⁴ Türkiye’nin başvurusu 27 Nisan 1987’de Bakanlar Konseyi’nde ele alınmış ve görüş hazırlamak üzere Komisyon’a gönderilmiştir. Görüş raporu 18 Aralık 1989’da açıklanmıştır. Rapora göre, Türkiye’nin içinde bulunduğu ekonomik koşullar, üyelik yükümlülüklerini üstlenemeyeceğini göstermekteydi.¹⁵

AB ile 1996 yılından itibaren yürürlüğe giren Gümrük Birliği’nin hukuki temelleri Ankara Anlaşması ve Katma Protokol’e dayanmaktadır. Ortaklık Konseyi’nin 6 Mart 1995 tarihinde yapılan toplantısında alınan ‘Gümrük Birliği Kararı’ Gümrük Birliği’nin son döneminin uygulamaya konulmasına ilişkin koşulları belirlemektedir. Avrupa Parlamentosu da 23 Kasım 1995’te AT-Türkiye Ortaklık Konseyi Kararı’nı onaylayarak GB’nin yolunu açmıştır.¹⁶

1997 Lüksemburg Zirvesi kararları Türkiye’nin AB’ye üyelik umutlarını yıkmak üzere tasarlanmıştı¹⁷. 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki’de

¹² Hacı Can v.d., *Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri*, Editörler: S. Rıdvan Karluk, Betül Yüce Dural (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, 2013), 4.

¹³ Baki Erken, “Türkiye - AB İlişkisinde Temel Bir Etken Türk’ün Avrupalı Kimliği”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 12-1, (2013): 99.

¹⁴ Mustafa Acar, *Avrupa Birliği ve Türkiye (Bir Ekonomik ve Siyasi Analiz)*, (Ankara: Orion Yayınevi, 2006): 201

¹⁵ Devrim Yiğit, *Avrupa Birliği Genişleme Sürecinde Avrupa Birliği- Türkiye İlişkileri*, (Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 192.

¹⁶ Hacı Can v.d., *Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri*, Editörler: S. Rıdvan Karluk, Betül Yüce Dural (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, 2013), 33.

¹⁷ Ayhan Kaya ve Ferhat Kentel, *Euro-Türkler Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Köprü Mü, Engel Mi?*, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005), 1.

gerçekleştirilen AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde ise Türkiye, diğer aday ülkelerle eşit şartlarda AB'ye aday ülke olarak kabul edilmiştir.¹⁸

Kopenhag Zirvesi'nde, koşulları yerine getirmesi halinde Türkiye'ye tam üyelik müzakerelerine başlamak için 2004 Aralık Zirvesi'nde tarih verilmesi kararlaştırılmıştır. Brüksel Zirvesi'nde, 6 Ekim 2004 Tarihli AB Komisyonu Tavsiye Kararı doğrultusunda, Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini yerine getirmiş olduğu vurgulanarak, Türkiye ile tam üyelik müzakerelerine 3 Ekim 2005'te başlanması kararı alınmıştır.¹⁹

16-17 Aralık 2004 Brüksel Zirvesi'nde alınan karar doğrultusunda, 3 Ekim 2005 tarihinde Lüksemburg'ta yapılan Hükümetler Arası Konferans ile Türkiye resmen AB'ye katılım müzakerelerine başlamıştır.²⁰

Türkiye ile AB kamuoylarında Türkiye'nin AB üyeliğine desteğin artırılması amacıyla hazırlanan İletişim Stratejisi'nin yurt içi ve yurt dışı olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır. İletişim Stratejisi'nin yurt içi iletişim boyutu, Türk halkının AB'ye katılım sürecinin Türkiye için bir çağdaşlaşma ve demokratikleşme projesi olduğuna ve her alanda yaşam standartlarını yükselteceğine ilişkin inancını güçlendirmeyi ve reformlara olan desteğini artırmayı hedeflemektedir. İletişim Stratejisi'nin yurt dışı boyutu ise, AB kamuoyunda Türkiye'ye ilişkin olgu ile algının örtüşmesini sağlamayı, karşılıklı güveni yeniden oluşturmayı ve AB sürecindeki kararlılık, özgüven ve samimiyeti ön plana çıkarmayı amaçlamaktadır. İletişim Stratejisi'nin temel hedef kitlesini Türk ve AB vatandaşları oluşturmaktadır. Uluslararası, ulusal ve yerel kuruluşlar, sivil toplum, üniversiteler, iş dünyası, medya ve siyasi aktörler bu süreçteki birincil paydaşlardır. Toplumun bütün kesimlerinin görüşleri dikkate alınarak zenginleştirilen İletişim Stratejisi toplumun bütün kesimlerinin görüşleri alınarak, katılımcı bir anlayış ile uygulanmaktadır.²¹

¹⁸ Mehmet Akif Özer, "Avrupa Birliği'ne Tam Üyeliğin Eşiğinde Türkiye", *Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt: 16-1, (2009): 94.

¹⁹ Mustafa Acar, *Avrupa Birliği ve Türkiye (Bir Ekonomik ve Siyasi Analiz)*, (Ankara: Orion Yayınevi, 2006): 212

²⁰ Havva Börekci ve Ahmet Can Yurdakul, *Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Birliğe Katılım Sürecinde MASAK*, (Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayınları, 2011), 131.

²¹ T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, *Avrupa Birliği İletişim Stratejisi (ABİS)*, https://www.ab.gov.tr/_46294.html, Erişim Tarihi: 19.10.2018

B. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecine Yönelik Tartışmalar

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik süreci, gerek Avrupa Birliği ülkeleri gerekse Türkiye'de hararetli tartışmalara neden olmakta, her iki tarafta da üyelik sürecinin destekçileri ve karşıtları görüşlerini farklı temeller üzerine inşa etmektedir.

Muhafazakârlar Avrupa'yı tanımlarken, daha çok Hıristiyanlık, tikellik, gelenek, geçmiş ve türdeşlik üzerine vurgu yapmakla birlikte kültürel karışımı reddeden bir anlayışı savunmaktadır. 'Avrupa' fikrini tözselleştiren bu tanım içerisinde, Türkiye ve İslam'a yer yoktur. Öte yandan, sosyal demokratların ve liberallerin geliştirdiği 'Avrupa' fikri ise çeşitlilik, kültürel farklılık, ortak bir gelecek, demokrasi, insan hakları ve sekülerizm gibi ilkelere dayanmaktadır. Bu tanım çerçevesinde, Türkiye ve İslam gibi klasik anlamda Batılı olmayan kültürel ve dinsel unsurlar 'Avrupa' içinde kendilerine yer edinebilirler. Diğer bir deyişle, bir yanda tözselleştirilen bir Avrupa düşüncesi, öte yanda çeşitlilik içinde birlik düşüncesi vardır. Hatta bu analiz daha da ileri götürülürse, muhafazakarların yaptığı tanımın, dinsel, kültürel ve etnik açılardan verili ve değişmeyen tözcü bir 'Avrupa' ve 'Avrupalılık' anlayışını beraberinde getirdiğini; diğer tanımın ise 'Avrupa' ve 'Avrupalılık' anlayışının verili bir coğrafya ve kimlik olmadığını, aksine inşa edilen, değişen, dinamik ve sürekli bir oluş hali içeren bir anlayışı ifade ettiği söylenebilir.²²

Ekonomik krizle birlikte işsizliğin Avrupa Birliği'nde artışa geçmesi, Avrupa Birliği'ne sonradan katılan Doğu Avrupa ülkelerinden pek çok insanın ekonomik kaygılar nedeniyle Batı Avrupa ülkelerine göç etmesi, Avrupa Birliği'nde yabancı karşıtlığını yükselişe geçirerek, aşırı sağcı partilerin seçimlerde oylarını arttırmalarına neden olmuştur. Bu partiler söylemlerinde düşmanlığa varan noktada ısrarcı bir Türk ve İslam karşıtlığı yaparak, hoşgörü kültürünü zehirleyen bir nefret kültürünün yayılmasına hizmet etmektedir. Suriye'deki iç savaşın ardından ortaya çıkan çeşitli terör örgütlerinin Avrupa şehirlerinde gerçekleştirdikleri terör eylemleri Avrupa'nın bazı çevrelerinde İslam karşıtlığı için malzeme olarak kullanılmaktadır. Avrupa genelinde İslamofobinin yükselişe geçmesi, Türkiye'yi Avrupa Birliği'nde istemeyen

²² Ayhan Kaya, "Avrupa Birliği, Avrupalılık ve Avrupa Türkleri: Tireli ve Çoğul Kimlikler", *Avrupa'yı Düşünmek, Cogito*, 39, (2004): 324.

kimi kesimlerce malzeme olarak kullanılarak, Türkiye'nin Avrupa'daki imajına zarar vermek için fırsat olarak görülmektedir. Yine Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliğine karşı çıkan bazı kesimler, Türkiye'nin nüfusunun birçok üye ülkeden fazla olması nedeniyle üye olması halinde yönetimde sözü geçen bir konuma geleceğini ve genç bir nüfus yapısına sahip Türkiye'nin üyelikten sonra akınlar halinde Batı'ya göç vererek Avrupa'nın sosyal dokusunu bozacağını savunmaktadır.

Tarihsel açıdan bakıldığında Türkler Avrupa'yı değil Hıristiyanlığı tehdit ediyordu. O zamanlar Avrupa Hıristiyanlıktan ayrı bir şey değildi. Türk, doğa yasası altında farklı olmasa da, ilahi yasa altında elbette farklıydı: Türk'ün, Hıristiyanların bir 'doğal düşmanı' olması için hiçbir eksikliği yoktu. Günümüz Avrupa'sının Türkiye'ye yönelik kuşkusunda, uluslararası hukuk geleneğinde çok saygın yeri olan Hıristiyan tarihine, antik bir kimliğin temeli olarak seküler bir dille yeniden başvurulmaktadır.²³

Türkiye'nin ihracat ve ithalatının büyük bölümünü Avrupa Birliği ülkeleriyle yaptığını belirten Türkiye'deki Avrupa Birliği taraftarları meseleye yalnızca Türkiye'nin ekonomik gelişimi açısından bakmamaktadır. Türkiye'nin üyeliğinin hukukun üstünlüğü, demokrasi, insan hakları ve basın özgürlüğünün gelişmesini sağlayacağını düşünen liberal kesim; Avrupa Birliği'nde yükselişe geçen yabancı düşmanlığı ve ırkçılığın panzehrinin Türkiye'nin katılımı olduğunu ileri sürmektedir.

Türkiye'de Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesine karşı olan kesim ise Avrupa Birliği'ni bir Hıristiyan Kulübü olarak tanımlayarak, nüfusun büyük çoğunluğu Müslüman olan Türkiye'nin Avrupa Birliği'nde yeri olmayacağını, iki taraf arasında aşilamaz kültürel farklılıklar bulunduğunu ve zaten Avrupa Birliği'nin de hiçbir zaman Türkiye'yi almak gibi bir niyeti olmadığını ileri sürmektedir. Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye karşı gizli bir ajandası olduğunu ve gerçek niyetinin Türkiye'yi bölmek, parçalamak ve sömürmek olduğunu ileri süren tam üyeliğin karşısındaki kesim, birbirinden oldukça farklı siyasal görüşteki gruplardan oluşan heterojen bir nitelik göstermektedir. Türklerin AB'ye girdikleri takdirde milli ve dini hassasiyetlerini kaybederek, asimile olacağını savunan söz konusu çevreler, milli egemenliğin Avrupa Birliği gibi ulus üstü bir yapıya devrinin ulusal devletin sonunu getireceğini ve ülkenin yönetiminde Ankara yerine Brüksel'in hâkim duruma geleceğini de iddia

²³ Talal Asad, "Müslümanlar ve Avrupa Kimliği: Avrupa İslam'ı Temsil Edebilir mi?", *Avrupa Fikri*, Çev: Rahmi Ögdül, Mesut Varlık, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010), 238.

etmektedir. Türkiye'nin gerek demokrasi standartlarının yükselmesi gerekse ekonomik gücünün artması için Avrupa Birliği'ne girmesinin şart olmadığını ve Türkiye'nin tek başına bunu gerçekleştirecek potansiyele sahip olduğunu iddia eden tam üyeliğin karşısındaki çevreler; Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılma kararı almasını dağılma aşamasındaki Avrupa Birliği'nin göstergesi olarak yorumlayarak, tam üyeliğin artık Türkiye'ye kazandıracağı bir şey olmadığını da iddia etmektedir.

Sonuç olarak çok güncel bir sorunla karşı karşıya kalıyoruz: Kimilerine göre Avrupa ortak kökleri olan tarihi bir kişiliğe, bir medeniyete dayanmaktadır. Günümüzde sayıları daha fazla olan siyasi ve entelektüel çevreler için ise evrensel değerler üzerine kuruludur. Kökten farklı olan siyasi hatta felsefi seçeneklere gönderme yapan bu kadar farklı iki bakış açısını uzlaştırmak mümkün değil ve günümüzde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği konusunda somut mücadele veren tarafların hiçbiri bir diğerini ikna edemeyecektir. Bu çelişkinin ya da daha çok bu ikilemin çözümü pratikte mutlak bir şekilde ortaya konamaz, ancak siyasi akılla ilgilidir. Genel olarak Avrupa'yı hem bir medeniyetler bütünü hem de bir ilişkiler sistemi olarak kabul etmek kuşkusuz daha temkinli bir yaklaşım olacaktır.²⁴

C. Türk Medyasının Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerine Yaklaşımının Okurların Tutum ve Kanaatleri Üzerindeki Etkisine Yönelik Yapılmış Araştırmalar

Türk Medyasının Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine yaklaşımının okurların tutum ve kanaatleri üzerindeki etkisi ile ilgili literatürde daha önce yapılmış bir araştırmaya rastlanmamış olmakla birlikte, Türk medyasında Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin temsiline dair yapılmış çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalardan başta gelenleri Aslan (2008a), Aslan (2008b) ve Nalkıran (2009) tarafından gerçekleştirilmiştir.²⁵ Aslan (2008a), çalışmasında Hürriyet ve Sabah gazetelerinin liberal, Yeni Şafak'ın sağ eğilimli gazeteler olarak Türkiye'nin AB adaylığı ve Türk hükümetinin politikalarını

²⁴ Georges Henri Soutou, *Avrupa Birliği Tarihi 1815'ten Günümüze*, (İstanbul: Çev: Eylem Alp, Bilge Kültür Sanat, 2014), 331.

²⁵ Zehra Aslan, *Türk ve Alman Basınında Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri*, (Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2008); Alev Aslan, *Avrupa Birliği ve Medya: Türkiye'de Yazılı Basında Avrupa Birliği Haberleri*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008); Anıl Nalkıran, *Türkiye-Avrupa Birliği Müzakere Sürecinin Türk Basınındaki Yeri*, (Ankara: Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2009).

desteklerken; sol eğilimli ve muhalif bir gazete olan Cumhuriyet gazetesinin ise hükümetin AB politikalarını olumsuz şekilde eleştirerek AB karşıtı bir duruş sergilediği sonucuna ulaşmıştır. Aslan (2008b) çalışmasında gazetelerin gerek 2004'te gerekse 2006 yıllarında sürekli olarak Türkiye'nin AB üyeliğinin gerekliliğini vurguladığını ve farklı yayın politikalarına sahip olmaları rağmen incelenen hiçbir gazetenin Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olmadığını ancak temsilen konjonktüre göre farklılaşarak değişime uğradığını belirtmiştir. Nalkıran (2009) ise farklı görüşlere hizmet eden ve değişik bakış açılarına sahip gazetelerinin dâhil edildiği çalışmasında Türkiye'nin AB ile müzakerelerin başlamasının ülkede büyük yankı uyandırdığını ve bazı çevrelerin bunu büyük bir başarı olarak görüp takdir ederken, bazılarının da egemenliğin elden gittiğini savunup faturayı da iktidara kestiğini belirtmektedir. Avrupa Birliği'nin ağır taleplerinin AB'ye duyulan sempatinin azalmasına sebep olduğu sonucuna varan Nalkıran (2009), Müzakere Çerçeve Belgesi'nin onaylandığı tarihlerdeki yoğun haber sayısının günden güne azalmasını buna kanıt olarak göstermiştir.

Türkiye'nin AB'ye tam üyelik sürecinin medyadaki temsiliyle ilgili yapılan çalışmalar, araştırma sonuçlarının örneklem ve araştırmaların yapıldığı döneme göre önemli ölçüde değiştiğini ortaya koysa dayayın organlarının iktidar politikalarına yaklaşımının medya metinlerindeki yansımaları ideolojinin işlerliği bağlamında sorgulayarak, konuyu nesnel olarak ele almanın zorluğuna işaret etmektedirler.

III. Araştırma

A. Amaç, Yöntem ve Veri Toplama Teknikleri

Çalışmanın temel amacı, Türk medyasının Avrupa Birliği ve Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerini nasıl ele aldığının tespit edilerek, yayın politikalarının okurların tutum ve kanaatlerini nasıl etkilediğinin anlaşılmasıdır.

Çalışmada araştırma iki aşamalı yapılandırılmış olup, ilk aşaması medya araştırmasıdır. Medya araştırmasında Türk medyasının Avrupa Birliği ve Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerini nasıl ele aldığının tespit edilerek, yayın politikalarının söylemlere ne ölçüde egemen olduğunun ortaya konması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda merkez medyada yer alan Hürriyet, Milliyet, Sabah ile sol çizgiye sahip Cumhuriyet ve sağ-muhafazakâr çizgiye sahip

Türkiye gazetelerinin internet sayfalarındaki Avrupa Birliği ve Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerini ele alan 2016 yılına ait tüm köşe yazıları taranmıştır.

Cumhuriyet Gazetesi'nden 9 köşe yazarının 13 yazısı, Hürriyet Gazetesi'nden 10 köşe yazarının 13 yazısı, Milliyet Gazetesi'nden 6 köşe yazarının 14 yazısı, Sabah Gazetesi'nden 11 köşe yazarının 21 yazısı ve Türkiye Gazetesi'nden 9 köşe yazarının 12 yazısı olmak üzere toplamda 45 köşe yazarının 73 yazısı incelemeye tabi tutulmuştur.

Araştırmanın ikinci kısmı uygulama olup, okur araştırması sonuçlarına dayanmaktadır. Okur araştırmasında, katılımcıların Avrupa Birliği algısı ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine olan destek oranı tespit edilmiş, böylece konuya yaklaşımlarının medya tercihlerine göre nasıl farklılık gösterdiği ortaya konmaya çalışılmıştır.

Örnekleme; İstanbul'da yaşayan, en az lise mezunu eğitim seviyesinde ve 18 yaşın üzerinde bulunan 300 kişi oluşturmaktadır. Ankette katılımcıların demografik özellikleri ve medya tercihleriyle ilgili 10; Avrupa Birliği algıları, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine yaklaşımları ve Türk medyasının Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine yaklaşımına ilişkin görüşleri ile ilgili 58 olmak üzere toplam 68 soru yer almaktadır. Anket sonuçlarının değerlendirilmesinde SPSS programından yararlanılmıştır.

Okur araştırmasındaki anket bulguları 14 hipotez yardımıyla sınanarak, ilk aşamada katılımcıların demografik özellikleri ile Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destekleri arasındaki ilişkiye bakılmıştır. İkinci aşamada katılımcıların gazete alışkanlık ve tercihleri ile Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destekleri arasındaki ilişki beş gazete örnekleminde test edilmiştir.

B. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmada 14 hipotez mevcuttur.

1. Katılımcıların yaş düzeyi arttıkça Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destek oranı artmaktadır.

2. Katılımcıların eğitim düzeyi arttıkça Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destek oranı artmaktadır.

3. Katılımcıların gelir düzeyi arttıkça Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destek oranı artmaktadır.

4. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne destek ortalamaları bakımından günlük gazeteleri takip edenlerle etmeyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

5. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destek ortalaması Cumhuriyet okurlarında 60-65 aralığındadır.

6. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destek ortalaması Hürriyet okurlarında 65-70 aralığındadır.

7. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destek ortalaması Milliyet okurlarında 65-70 aralığındadır.

8. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destek ortalaması Sabah okurlarında 50-55 aralığındadır.

9. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destek ortalaması Türkiye okurlarında ise 45-50 aralığındadır.

10. Cumhuriyet tercih edenler, diğerlerine göre Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecini daha fazla desteklemektedir.

11. Hürriyet tercih edenler, diğerlerine göre Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecini daha fazla desteklemektedir.

12. Milliyet tercih edenler, diğerlerine göre Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecini daha fazla desteklemektedir.

13. Sabah tercih edenler, diğerlerine göre Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecini daha az desteklemektedir.

14. Türkiye tercih edenler, diğerlerine göre Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecini daha az desteklemektedir.

C. Türk Medyasındaki Türkiye- Avrupa Birliği İlişkilerinin Temsiline İlişkin Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Avrupa Birliği ve Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin Türk mediasındaki temsiline yönelik örneklem olarak seçilen Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Sabah ve Türkiye gazetelerinin 2016 yılındaki konu ile ilgili köşe yazıları²⁶ incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

²⁶ Özgen Acar, *Cumhuriyet*, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 05 Ocak 2017; Taha Akyol, *Hürriyet*, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/taha-akyol/>, Erişim Tarihi: 16

Ocak 2017; Melih Altıok, *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/melihaltinok/>, Erişim Tarihi: 9 Şubat 2017; Fahrettin Altun, *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/fahrettinaltun/>, Erişim Tarihi: 1 Şubat 2017; Engin Ardıç, *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/ardic/>, Erişim Tarihi: 10 Şubat 2017; Haşmet Babaoğlu, *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/babaoğlu/>, Erişim Tarihi: 9 Şubat 2017; Mehmet Barlas, *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/barlas/>, Erişim Tarihi: 5 Şubat 2017; Enes Bayraklı, *Sabah*, <http://www.sabah.com.tr/yazarlar/perspektif/enes-bayrakli/>, Erişim Tarihi: 7 Şubat 2017; Akif Beki, *Hürriyet*, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/akif-beki/>, Erişim Tarihi: 14 Ocak 2017; Tunca Bengin, *Milliyet*, <http://www.milliyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 21 Ocak 2017; Fikret Bila, *Hürriyet*, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/fikret-bila/>, Erişim Tarihi: 19 Ocak 2017; Nilgün Cerrahoğlu, *Cumhuriyet*, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 08 Ocak 2017; Güneri Cıvaoğlu, *Milliyet*, <http://www.milliyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 22 Ocak 2017; Ünal Çeviköz, *Hürriyet*, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/unal-cevikoz/>, Erişim Tarihi: 15 Ocak 2017; Burhanettin Duran, *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/duran/>, Erişim Tarihi: 3 Şubat 2017; Can Dündar, *Cumhuriyet*, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 07 Ocak 2017; Rahim Er, *Türkiye*, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/rahim-er/>, Erişim Tarihi: 17 Şubat 2017; Çağrı Erhan, *Türkiye*, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/prof-dr-cagri-erhan/>, Erişim Tarihi: 19 Şubat 2017; Nilgün Tekfidan Gümüş, *Hürriyet*, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/nilgun-tekfidan-gumus/>, Erişim Tarihi: 20 Ocak 2017; Uğur Gürses, *Hürriyet*, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ugur-gurses/>, Erişim Tarihi: 11 Ocak 2017; Kemal İnat, *Türkiye*, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/prof-dr-kemal-inat/>, Erişim Tarihi: 13 Şubat 2017; Ahmet İnel, *Cumhuriyet*, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 03 Ocak 2017; Hasan Bülent Kahraman, *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/kahraman/>, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2017; İsmail Kapan, *Türkiye*, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/ismail-kapan/>, Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017; Kazım Keskin, *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/perspektif/kazim-keskin/>, Erişim Tarihi: 7 Şubat 2017; Muharrem Kılıç, *Türkiye*, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/prof-dr-muharrem-kilic/>, Erişim Tarihi: 15 Şubat 2017; Sami Kohen, *Milliyet*, <http://www.milliyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 18 Ocak 2017; Hikmet Köksal, *Türkiye*, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/hikmet-koksal/>, Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017; Ahmet Külahçı, *Hürriyet*, <http://www.hurriyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 11 Ocak 2017; Erol Manısalı, *Cumhuriyet*, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 09 Ocak 2017; Nuray Mert, *Cumhuriyet*, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 10 Ocak 2017; Şeref Oğuz, *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/oguz/>, Erişim Tarihi: 7 Şubat 2017; Naci Cem Öncel, *Hürriyet*, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/naci-cem-uncel/>, Erişim Tarihi: 17 Ocak 2017; Aslıhan Ören, *Türkiye*, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/aslihan-oren/>, Erişim Tarihi: 16 Şubat 2017; Mahmut Övür, *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/ovur/>, Erişim Tarihi: 4 Şubat 2017; İsmail Öz, *Türkiye*, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/ismail-oz/>, Erişim Tarihi: 21 Ocak 2017; Mustafa Necati Özfatura, *Türkiye*, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/m-necati-ozfatura/>, Erişim Tarihi: 11 Şubat 2017; Jale Özgentürk, *Hürriyet*, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/jale-ozgenturk/>, Erişim Tarihi: 15 Ocak 2017; Mehmet Tezkan, *Milliyet*, <http://www.milliyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20 Ocak 2017; Çiğdem Toker, *Cumhuriyet*, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 02 Ocak 2017; Yaman Törüner, *Milliyet*, <http://www.milliyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 19 Ocak 2017; Osman Ulagay, *Cumhuriyet*, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 06 Ocak 2017; Güngör Uras, *Milliyet*, <http://www.milliyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 19 Ocak 2017; Murat Yetkin, *Hürriyet*, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/murat-yetkin/>, Erişim

- 2016 yılında Avrupa Birliği'nin gündemini oluşturan Brexit, Cumhuriyet köşe yazılarında ekonomi-politik bir bakış açısıyla değerlendirilerek kapitalizmin krizi bağlamında işlenmiş ve küreselleşmenin Avrupa demokrasisinin geleceğine olan olumsuz etkilerinden bahsedilmiştir. Brexit'e paralel olarak değerlendirilen hususlardan olan Avrupa'da aşırı sağın yükselişi ve ırkçılığın artışının neden yabancı düşmanlığına yol açtığına irdelendiği köşe yazılarında, milliyetçi reflekslerle Avrupa'daki iç kapanmanın küreselleşme bağlamında sosyo-ekonomik pek çok faktöre bağlı olduğuna değinilmiştir. Brexit sürecinde İngiltere'de Türkiye karşıtlığı üzerinden yapılan ötekileştirmenin ele alındığı köşe yazılarında, ötekileştirilenlerin yalnızca Müslümanlar olmayıp, son genişleme dalgaları sonucu Avrupa Birliği'ne yeni katılan Doğu Avrupalıları da içerdiği saptaması da yapılmıştır. Yine bir köşe yazısında Brexit karşıtlarının çok kültürcülüğü savunan, demokrat ve Avrupa milliyetçisi olarak tanımlanabilecek bir kesim olmasına rağmen Brexit taraftarlarının, muhafazakar, nostaljik milliyetçi eğilimleri yüksek yaşlı İngilizler olarak görülebileceğine değinilmiş, Avrupa Birliği fonlarından yararlanan belli bölgelerden Brexit yönünde oy çıkması ise kendi çıkarlarına karşı oy kullanan söz konusu kesim için nihilist bir eğilim olarak yorumlanmıştır. İngiltere gibi Avrupa'da rasyonel düşünce geleneğinin güçlü olduğu bir ülkede ırkçı soslu popülist politikaların rağbet görmesinin bir hayal kırıklığı olarak karşılandığı ifade edilen bir diğer köşe yazısında da, akıl dışı çözümlere ümit bağlanması Avrupa demokrasisi için bir kayıp olarak değerlendirilmiştir. Köşe yazılarında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinin Türkiye için gerekliliğine yönelik sorgulamalara genel olarak rastlanmamakla birlikte; Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde karşılıklı çıkarların gözetilmesi gerektiğinin belirtildiği bir köşe yazısında, Adalet ve Kalkınma Partisi bu bağlamda eleştirilmektedir. Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkilerinin tam üyelik düzlemi dışında, özel statüde ele alınması gerektiği değerlendirilmesini içeren bir köşe yazısında da, iki tarafın farklı kültürel yapıya sahip olması, Türkiye'nin Birlik'e girememesinin temel gerekçesi olarak sunulmuştur. Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki sorunları ele alan köşe yazılarında iki tarafın da birbirine karşı samimi olmadığı ve

mevcut Türk Hükümeti'nin Avrupa Birliği değerlerini gerçekte benimsemediği eleştirilerine de rastlanmaktadır.

- Brexit, Hürriyet köşe yazılarında Birlik'in sarsılması ve güç kaybetmesi bağlamında değerlendirilerek, Avrupa'da son dönemde aşırı sağın yükselmesi ve yabancı düşmanlığındaki artış olgularıyla birlikte ele alınarak, bu durumun Avrupa'daki ekonomik krizle olan ilgisi irdelenmiştir. Brexit'in nedenleri ve sonuçlarıyla değerlendirildiği köşe yazılarında, Brexit sonrası Avrupa Birliği'nin geleceğinin belirsizliğe sürüklendiği tespitlerinin yanı sıra, İngiltere'de Brexit sürecinde Türkiye'nin Brexit taraftarlarınca haksız ithamlara maruz bırakıldığına değinilerek, seçmenlerin Birleşik Krallık Avrupa Birliği'nden çıkmazsa Türkler ve Müslümanlar tarafından kitleler halinde göç alacağı söylemleri ile korkutulularak, yanlış yönlendirilmeye çalışıldıklarına değinilmiştir. Yabancı düşmanlığındaki artışın, çok kültürlülüğü demokrasinin teminatı olarak gören Avrupa Birliği'ni zor durumda bıraktığına yönelik değerlendirmelere yer verilen köşe yazılarında, popülizm yapılmasının kestirilemeyen sonuçlarının siyasetçiler için ders olması gerektiğine yönelik tavsiyelere de rastlanmaktadır. Brexit'in Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine olan etkileri, Türkiye'nin çıkarları Avrupa Birliği ile bütünleşmede görüldüğünden, Birlik'in varlığını sürdürme temennisiyle birlikte değerlendirilmiştir. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine genel desteğin gözlemlendiği köşe yazılarında, üyelik sürecinin Türkiye'ye çok şey kazandırdığına ve özellikle demokratik kazanımlara vurgu yapılmaktadır. Türkiye ile Avrupa Birliği'nin karşılıklı olarak bir birlerine ihtiyaçları olduğu görüşlerinin dile getirildiği köşe yazılarında yine Türkiye'nin Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yönünün Batı'ya dönük olduğu üzerinde durulan önemli noktalardan biridir. Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkilerinde tam üyelik seçeneği dışında imtiyazlı ortaklığın desteklendiği söylemlere yer verilmemiş olması da köşe yazılarında tam üyeliğin desteklendiği söylemlerle uyumlu görünmektedir. Türkiye ile Avrupa Birliği arasında yıl boyunca gergin seyreden ilişkilerin değerlendirilmesinde her iki taraf da kimi noktalarda haklı ve haksız bulunmuş, Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye karşı tutumlarının eleştirilmesinin yanı sıra reformlardan uzaklaştığı gerekçesiyle Adalet ve Kalkınma Partisi'ni eleştiren söylemlere de yer verilmiştir.

- Milliyet köşe yazılarında Brexit, daha çok Avrupa Birliği'nin içinde bulunduğu ekonomik kriz ile ilişkili olarak ele alınmış ve gerek Birleşik Krallık gerekse Avrupa Birliği için bir kayıp olarak değerlendirilerek Birlik'i zayıflattığı vurgusu yapılmıştır. Köşe yazılarında Brexit, Birlik'in dağılacağına dair kesin bir gösterge olarak yorumlanmamakla birlikte, Brexit'in domino etkisi yaratma ihtimali de göz ardı edilmemektedir. Avrupa'daki artan yabancı düşmanlığı konusu köşe yazılarında yine daha çok Brexit ile ilişkili olarak ele alınmış ve aşırı sağın yükselişi ile ırkçılığın tırmanmasının demokrasinin aleyhine gelişen olgular olarak Birlik'in dağılmasına yol açması halinde ne tür vahim sonuçların meydana gelebileceğine dair yorumlara yer verilmiştir. Avrupa demokrasisinin zayıflamasının 'postmodern faşizm'e yol açabileceğine ilişkin bir köşe yazısında yapılan saptamada, ötekileştirme ve nefret söyleminin yalnızca Avrupa'daki Müslümanları değil, Türkiye'yi de yakından ilgilendiren bir durum olacağı dile getirilmiştir. Köşe yazılarında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik süreci genel destek görerek, üyelikten en büyük faydanın demokratik kazanımlar olduğu vurgulanmış, üyeliğin ekonomik kazanımlar da dâhil Türkiye'ye birçok açıdan katkı sağlayacağına değinilmiştir. Türkiye ile Avrupa Birliği arasında gerginleşen ilişkilerde köşe yazılarında iki tarafı da itidale davet eden arabuluculuk söylemleri geliştirilerek, dengeli bir yaklaşımın gözetildiği dikkat çekmektedir. Türkiye'nin tam üyelikte kararlı olmasının ülke çıkarlarının bir gereği olduğunun savunulduğu köşe yazılarında; üyelik sürecinden kopulmasının Türkiye'ye bir fayda sağlamayacağına değinilerek, sorunlar ne olursa olsun diyalogun kesilmemesi tavsiye edilmektedir. Kimi köşe yazılarında gerek Şanghay İşbirliği Örgütü'ne dâhil olmanın Türkiye için Avrupa Birliği'ne alternatif bir seçenek olarak değerlendirilmemesi, gerekse Avrupa Birliği ilişkilerinde imtiyazlı ortaklığın rasyonel bulunmayarak desteklenmemesi; Türkiye'nin şartlar ne olursa olsun Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinden kopmamasına ilişkin geliştirilen genel yaklaşımla uyumludur.
- Sabah köşe yazılarında da Brexit ve Türkiye'ye etkileri sıkça işlenen konuların başında gelmektedir. Brexit'in Avrupa Birliği'nin içinde bulunduğu durum ve Birlik'in geleceği açısından oldukça negatif bir bakış açısıyla ele alındığı köşe yazılarında, Brexit'i Avrupa'nın ölüm

ilanı sayacak kadar keskin değerlendirmelere rastlandığı gibi, ‘Arap Baharı’ benzetmesinden yola çıkarak Brexit ile ilgili ‘Avrupa Baharı’ benzetmesi yapılmış ve Birlik’in dağılma ve çöküş aşamasında olduğu sıkça işlenmiştir. Türkiye’nin stratejik davranması halinde Brexit’ten avantajlı çıkacağı savının işlendiği köşe yazılarında bunun için neler yapılması gerektiğiyle ilgili detaylı analizlere ise rastlanmamaktadır. Mülteciler sorunu örneğinde olduğu gibi Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin gerginleştiği durumlarda köşe yazılarındaki değerlendirmeler Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyeliğinin gerekliliğine yönelik sorgulamaları içerecek şekilde ele alınmıştır. Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine dair işlenen hususlarla ilgili, ilişkilerinin tiyatroya benzetildiği ya da İngiltere’nin çıktığı Birlik’e Türkiye’nin girmek istemesinin anlamsız olduğu ifadeleri göz önüne alındığında köşe yazılarında Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyelik sürecinin devamına yönelik genel bir destek söyleminin mevcut olmadığı ortaya çıkmaktadır. Köşe yazılarında değinilen hususlardan olan Avrupa Birliği’nin gelecekte Türkiye’ye ihtiyaç duyacağını savunan yaklaşımlar ‘Zayıf Avrupa Birliği’ ile ‘Güçlü Türkiye’ karşıtlığı üzerinden kurulmakta ve Avrupa Birliği tarafından dayatmalara maruz bırakılan ve haksızlığa uğratılan Türkiye’nin haklılığı, Adalet ve Kalkınma Partisi ile Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’a olan açık destek söylemleriyle bütünleştirilmektedir. Türkiye ve Avrupa Birliği ilişkilerinin bir ortaklık ilişkisinden ziyade ‘biz’ ve ‘onlar’ karşıtlığı üzerine kurulduğu köşe yazılarında, çöküş aşamasındaki Avrupa Birliği’ne politika önerisinde bulunan ‘Güçlü Türkiye’ figürü işlenerek, Türkiye’nin tam üyelik dışında kendine yeni perspektifler geliştirmesi gerektiği de önerilmektedir. Güçlü Türkiye söylemine paralel olarak, gerek Türkiye’nin Brexit sonrası İngiltere’ye rol modeli olacağına gerekse ‘Trexit’ olarak adlandırılan Türkiye’nin Avrupa Birliği üyelik sürecinden ayrılmasıyla Birlik’in darbe alacağına ilişkin köşe yazılarında yapılan değerlendirmeleri ‘Güçlü Türkiye’ söylemiyle uyum içinde inşa edilen diğer argümanlar olarak okumak mümkündür. Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerinde tekrarlanan ‘Haklı Türkiye’, ‘Haksız Avrupa Birliği’ karşıtlığına paralel olarak, üyelik müzakerelerini yürüten Türk Hükümeti’ne yönelik köşe yazılarında herhangi bir eleştiriye ise rastlanmamıştır. Köşe yazılarında yine

Brexit bağlamında ele alınan Avrupa Birliği ülkelerinde yabancı düşmanlığının ve ırkçılığın yükselişe geçmesi; İslamofobideki artış ile birlikte değerlendirilmiş ve AB'deki ekonomik krizlerin bu olumsuz tablonun ortaya çıkmasındaki rolüne değinilmiştir. Aşırı milliyetçilerin yanı sıra Birlik'in Hıristiyan-Yahudi temelli olduğunu savunan ve din-kültür farklılığı üzerinden Müslümanları ve Türkleri dışlayan ve ötekileştiren bir kliğin olumsuz etkilerinden söz edilen köşe yazılarında, İngiltere'de Brexit örneğinde olduğu gibi popülist yaklaşımlarla siyaset yapılmasının yol açtığı sıkıntılar da değinilen konulardan olmuştur.

- Türkiye köşe yazılarında Brexit Avrupa Birliği'nin geleceğine dair olumsuz bir bakış açısıyla değerlendirilerek; zayıflayan, sorunlarını çözemeyen ve tıkanan Avrupa Birliği'nin dağılmasının göstergesi olarak yorumlanmıştır. Köşe yazılarında Brexit'in Türkiye'ye etkileri zayıflayan ve geleceğini göremeyen bir Birlik algısı üzerinden işlenerek ilişkilerde aktif taraf olarak 'Güçlü Türkiye' imajı çizilmiştir. Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerini ele alan köşe yazılarında 'biz' ve 'onlar' karşıtlığı üzerine kurulu söylemlerde, Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye ile müzakerelerin dondurulması için tavsiye kararı almasının ele alınmasında olduğu gibi haksızlığa uğratılan Türkiye'nin artık güçlü olduğu ve dayatmalara boyun eğmeyeceği değerlendirmeleri yapılmakta ve ilişkilerde, Türk Hükümeti'nin tutumuna yönelik herhangi bir eleştiriye ise yer verilmemektedir. 'Güçlü Türkiye' söylemlerine yer verilen köşe yazılarında, 'Yeni Türkiye' Adalet ve Kalkınma Partisi ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a yönelik destek söylemleriyle birlikte işlenerek, Türkiye'nin eskisinden farklı olarak tek alternatifinin Birlik'e tam üyelik olmadığı ve kendine yeni perspektifler geliştirmesi gerektiği tavsiyelerine de yer verilmiştir. Yine köşe yazılarında Türkiye'nin Birlik'e tam üye olmaması durumunda Birlik'in kaybedeceği, Birlik'in Türkiye'ye muhtaç olduğu ve Birlik'in geleceğine yönelik politikalarında Türkiye'yi hesaba katması gerektiğine yönelik yapılan değerlendirmeleri 'Güçlü Türkiye' söylemine paralel olarak okumak mümkündür. 'Güçlü Türkiye' söylemi, Avrupa Birliği'nin Türkiye'den korktuğu, Türkiye'nin yükselişinden rahatsız olduğu ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'nin sömürgeci politikaları önünde engel olduğu

değerlendirmelerinin yapıldığı köşe yazılarında da görülmektedir. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinin gerekliliğinin sorgulandığı ve ilişkilerde tam üyelik dışındaki alternatiflerin işlendiği kimi köşe yazılarında, Avrupa Birliği'nin dayatmacı olarak nitelendirilen tutumu reddedilmiş ve Birlik'in bu tutumunu sürdürmesi durumunda Türkiye'nin kendi yolunu çizme gücü ve iradesi olduğu görüşü benimsenmiştir. Köşe yazılarında Avrupa Birliği'ni açıkça bir 'Hıristiyan Kulübü' olarak nitelendiren görüşlere de rastlanmakla birlikte, Avrupa'nın kimi değerlerinin Türkiye'ye uymayacağı savıyla kültürel gerekçelerle Türkiye'nin Birlik'e girme ihtimalini imkânsız olarak değerlendiren yaklaşımlar da mevcuttur. Brexit süreciyle belirgin hale gelen Avrupa'da artan yabancı düşmanlığı ve İslamofobinin ötekileştirici ve ayrımcı diline değinilen köşe yazılarında, Türkiye üzerinden Türk ve Müslüman karşıtlığı yapılarak korku inşasının gerçekleştirildiği ve bunun Birlik'in geleceğini olumsuz etkileyeceği de işlenmiştir.

D. Okurların Türkiye - Avrupa Birliği İlişkilerine Yaklaşımına İlişkin Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Okur araştırmasındaki anket bulguları ilk aşamada katılımcıların demografik özellikleri ile günlük gazete okuma tercih ve alışkanlıkları ile ilgili sonuçları kapsamaktadır. İkinci aşamada ise katılımcıların Avrupa Birliği algıları, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine yaklaşımları, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde Avrupa Birliği ve Türkiye algılarının yanı sıra ilişkilere çift taraflı yaklaşımları ve Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine Türk medyasının yaklaşımına yönelik bakışları ile ilgili sonuçları içermektedir.

Katılımcıların demografik özelliklerinin yanı sıra günlük gazete okuma tercih ve alışkanlıkları ile ilgili aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Katılımcıların %14'ü 18-25, %28'i 25-35, %31'i 35-45, %20'si 55-65 ve %7'si 65-70 yaş grubundadır.
- Katılımcıların %51'i kadın, %49'u erkektir.
- Katılımcıların %16'sı lise, %13'ü ön lisans, %52'si lisans ve %19'u lisansüstü mezundur.

- Katılımcıların %17'si 1500 TL'den az aylık gelire sahipken, %18'i 1500-2500 TL, %25'i 2500-3500 TL, %27'si 3500-4500 TL, %9'u 4500-5500 TL, %2'si 5500-6500 TL, %1'i 6500-7500 TL, %0,3'ü 7500-10 000 TL ve %0,7'si 10 000 TL'den fazla aylık gelire sahiptir.
- Katılımcıların %85'i günlük gazeteleri takip ederken, %15'i etmemektedir.
- Katılımcıların %16'sı basılı gazeteleri tercih ederken, %84'ü etmemektedir.
- Katılımcıların %79'u internet gazetelerini tercih ederken, %21'i etmemektedir.
- Katılımcıların %48'i Hürriyet, %39'u Milliyet, %30'u Sözcü, %23'ü Sabah, %21'i Cumhuriyet, %19'u Habertürk, %10'u Posta, %7'si Yeni Şafak, %6'sı Star, %4'ü Vatan, %4'ü Türkiye gazetelerini tercih ederken, %13'ü diğer gazeteleri tercih etmektedir.
- Katılımcıların %64'ü siyaset haberlerini, %52'si dış haberleri, %44'ü ekonomi haberlerini, %38'i köşe yazılarını, %34'ü bilim-teknoloji haberlerini, %33'ü kültür-sanat haberlerini, %31'i spor haberlerini, %27'si sağlıklı yaşam sayfalarını, %25'i eğitim haberlerini, %18'i magazin haberlerini, %18'i gezi sayfalarını, %16'sı kriminal haberleri, %13'ü röportajları, %10'u bulmacaları, %2'si ilan ve reklamları tercih ederken %2'si diğer kısımları tercih etmektedir.
- Katılımcıların %59'u köşe yazarlarını takip ederken, %41'i takip etmemektedir.
- Katılımcıların %28'u köşe yazarlarını her gün takip ederken, %56'sı ara sıra, %16'sı ise nadiren takip etmektedir.

Medya alışkanlık ve tercihleri göz önüne alınmaksızın katılımcıların Avrupa Birliği algıları ve Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine yaklaşımları incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

- Katılımcıların genel Avrupa Birliği algısı incelendiğinde; %62 ile AB dünyanın temel siyasi aktörlerinden biri olarak görülmekte ve bu oran Avrupa Birliği'ne ilişkin en yüksek olumlu değeri oluşturmaktadır. Bu oranı %61 ile AB'nin gelişmiş ve güçlü bir kurumsal yapıya sahip

olduğunun düşünülmesi izlerken, katılımcıların %59'u AB'nin ekonomisini güçlü olarak değerlendirmektedir.

- Katılımcıların %44'ü Avrupa Birliği'ni çağdaş ve ilerici bir proje olarak görürken, %47'si Avrupa Birliği'nin insan hakları, barış, demokrasi ve özgürlükleri teminat altına aldığını düşünmekte, %41'i Avrupa Birliği'ni bir entegrasyon projesi olarak görmekte ve %32'si AB değerlerinin her türlü düşünce, inanç ve kültüre saygı üzerine kurulu olduğuna katılmaktadır. AB'nin kendini öncelikli olarak bir barış projesi olarak tanımladığı göz önüne alındığında %50'nin altında kalan bu oranların düşük olduğu kabul edilmelidir. Yine katılımcıların %39'u AB'nin doğuya doğru genişlemesini sürdürmesi gerektiğini düşünürken, %49'u AB'nin ortak bir anayasası olması gerektiğini düşünmektedir.
- Kurulduğu günden bu yana laik değerleri benimsediğini deklare eden Avrupa Birliği'ne yöneltilen en önemli eleştirilerden biri Avrupa Birliği'nin gerçekte bir Hıristiyan Kulübü olduğudur. %34'ün karşı görüşüne rağmen katılımcıların %44'ünün Avrupa Birliği'ni bir Hıristiyan Kulübü olarak değerlendirdiği göz önüne alınırsa Türkiye'de Avrupa Birliği'nin önemli ölçüde bir Hıristiyan Kulübü olarak görüldüğü söylenebilir.
- Katılımcıların AB'ye genel bakışlarını anlamak için kendilerine yöneltilen olumsuz önermeleri ne ölçüde desteklediğine bakıldığında %41'nin AB'ye üye ülkelerin Birlik'te adaletli bir temsil hakkına sahip olmadığını düşündüğü, %38'inin AB'yi bir sömürü ve emperyalizm projesi olarak gördüğü ve %29'unun AB'yi halktan kopuk elitist ve bürokratik bir yapı olarak değerlendirdiği ortaya çıkmaktadır.
- Avrupa Birliği'ne yönelik olumsuz bakışın en fazla olduğu husus ise Müslümanlar başta olmak üzere göçmen ve yabancılara karşı AB'nin tutumuyla ilgilidir. Katılımcıların %54'ü AB'nin göçmen ve yabancılara karşı dışlayıcı bir resmi politika izlediğini düşünürken, %45'i AB'nin resmi politikasının Türk ve İslam karşıtlığı içerdiğini düşünmektedir.
- 2016 yılında Avrupa Birliği'nin en önemli gündemini oluşturan ve Türkiye'de de medyanın yakından takip ettiği Brexit'e katılımcıların

nasıl yaklaştığını tespit etmek için de konuyla ilgili sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların %38'i Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılmasını doğru bir karar olarak değerlendirmekle birlikte, %40'ı Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılmasının AB'yi zayıflattığını düşünmektedir. Bu iki oranın birbirine yakınlığı anlamlıdır. Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılmasını destekleyen kesimin aynı zamanda Avrupa Birliği'ne dair olumsuz düşünceler geliştirip Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesini istemeyen kesimle aynı olduğu sonucuna varmak yanlış bir tespit olmayacaktır. Ekonomik krizler ve sonrasında Brexit ile AB'nin dinamizmini kaybettiği hatta dağılma sürecinde olduğuyla ilgili medyada birçok değerlendirme yapılmıştır. Katılımcıların %48'i AB'nin dinamizmini kaybettiğini, %40'ı ise AB'nin yakın bir gelecekte dağılacakını düşünmektedir.

- Katılımcıların %45'i Türkiye'nin AB'ye tam üye olmasını desteklediği göz önüne alındığında, %50'nin altında kalan destek oranıyla tam üyelik sürecine güçlü bir desteğin olmadığı ortaya çıkmaktadır. Destek oranının düşüklüğünün nedenleri arasında; Almanya başta olmak üzere Avrupa Birliği ülkeleri ile Türkiye arasında cereyan eden gergin ilişkilerin payı olmakla birlikte, kamuoyunda Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye haksızlık yaptığı, Avrupa Birliği'nin din ve kültür farklılığından dolayı Türkiye'yi dışladığı ve Türkiye'nin kriterleri yerine getirse de Birlik'e hiçbir zaman kabul edilmeyeceği algısının yerleşmesinin büyük payı vardır. Ayrıca Brexit ile Birleşik Krallık'ın Birlik'ten ayrılması da zayıflayan Avrupa Birliği imajına yol açarak, Türkiye'nin AB'ye tam üye olmasına yönelik desteği azaltan bir faktör olmuştur.
- Katılımcıların %54'ü Avrupa Birliği'ne tam üyeliğin Türkiye'de basın özgürlüğünü geliştireceğini düşünürken, %53'ü demokrasi, hukuk ve insan haklarını geliştireceğini, %52'si yaşam kalitesinde yükseliş sağlayacağını, %49'u ülke ekonomisini güçlendireceğini, %45'i ülke güvenliğini ve savunmasını güçlendireceğini ve %40'ı ise işsizliği azaltacağını düşünmektedir. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliğinin işsizliği azaltacağına yönelik desteğin diğerlerine göre düşük olması Yunanistan'daki ekonomik krizle belirgin hale gelen Avrupa Birliği'ndeki ekonomik durumun kötüye gitmesinin katılımcı görüşlerine etkisi bağlamında yorumlanabilir.

- Avrupa Birliği ile Türkiye arasında tam üyelik yerine imtiyazlı ortaklık ilişkisi olması gerektiğine yönelik görüşler özellikle AB yetkililerince zaman zaman dile getirilmektedir. Katılımcıların %18'inin Türkiye ile AB arasında tam üyelik yerine imtiyazlı ortaklık ilişkisi olmasını desteklediği göz önüne alındığında, imtiyazlı ortaklığa yönelik desteğin oldukça düşük kaldığı ortaya çıkmaktadır.
- Katılımcıların Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde Avrupa Birliği algısını saptamak amacıyla yöneltilen sorulara verilen cevaplara bakıldığında; %55'inin AB'nin Türkiye'ye karşı ayrımcı bir resmi politika izlediğini düşündüğü ortaya çıkmaktadır. Bu oranın katılımcıların %54'ünün AB'nin göçmen ve yabancılara karşı dışlayıcı bir resmi politika izlediğini düşünmesi ile hemen hemen aynı olması kendi içinde tutarlı bir yaklaşım olarak göze çarpmaktadır. Yine katılımcıların %58'inin AB'nin Türkiye'ye karşı samimi olmadığını düşünmesi ve %51'inin AB'nin Türkiye'nin gelişmesini istemeyeceğini düşünmesi, AB'nin Türkiye'ye karşı yaklaşımıyla ilgili katılımcılarda belirgin bir olumsuz bir imaj edindiğini ortaya çıkarmaktadır. AB'nin Türkiye'nin tam bağımsızlığına yönelik bir tehdit olduğunu düşünenlerinin oranının %37 ve AB'nin Türkiye'yi bölmek istediğini düşünenlerin oranının %36 olduğu göz önüne alınırsa, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine karşı çıkan kesimlerde, AB'nin Türkiye'ye karşı iyi niyetler beslemediğine yönelik güçlü bir algı oluştuğu söylenebilir. Yine katılımcıların %28'inin Türkiye'nin AB'ye girerse asimile olacağını düşünmesini ve %27'sinin Türkiye AB'ye girerse ortak para birimine (Euro) katılmasını desteklemesini milliyetçi hassasiyetlerle okumak mümkündür.
- Katılımcıların yalnızca %24'ünün AB ilerleme raporlarının tarafsız ve adaletli bir yaklaşımla düzenlendiğini düşünmesini, Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye ayrımcılık yaptığına yönelik %55'lik kesimin yaklaşımına paralel okumak mümkündür. Yine katılımcıların yalnızca %15'i Türkiye'nin katılım müzakerelerinin sonunda AB'ye tam üye olacağına inanması, geniş bir kesimin Türkiye ne yaparsa yapsın Avrupa Birliği tarafından tam üyeliğe kabul edilmeyeceğini düşündüğünü göstermektedir. Türkiye'nin katılım müzakerelerinin sonunda AB'ye tam üye olacağına yönelik inancın çok düşük

olmasına rağmen, katılımcıların %39'unun Türkiye'nin çıkarlarının Avrupa Birliği ile öncelikli ilişkilerde bulunması gerektiğini düşünmesi, Türkiye'nin AB'ye tam üye olacağına yönelik güçlü bir inanç olmasa da belirli bir kesim için bir beklentinin de mevcut olduğunu ortaya koymaktadır.

- Katılımcıların %73'ü AB ülkelerine vizesiz girmek isterken, %27'si Türkiye AB'ye girerse AB ülkelerinden birine göç etmeyi düşünmektedir. AB'ye göç etmeyi düşünen %27'lik kesimin AB değerlerini benimseyen ve Türkiye'nin AB'ye tam üye olmasını desteklemesine rağmen üye olamayacağını düşünen kesimi oluşturması kuvvetle muhtemeldir. Katılımcıların yalnızca %25'inin AB ülkelerinde hiçbir ayrımcılık ve baskıya maruz kalmadan rahatça yaşayabileceğini düşünürken, %55'inin Türkiye AB'ye girerse Türkiye'ye göç eden Avrupalılarla birlikte yaşamaktan rahatsızlık duymayacağını belirtmesi ise AB ülkeleri ve halklarından kendilerine yönelik duydukları güvensizlik ve dışlanma algısına karşın, kendilerini kendilerinden olmayanlara karşı daha hoşgörülü görmeleri bağlamında değerlendirilebilir.
- Katılımcıların Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde Avrupa Birliği'ni nasıl değerlendirdikleri kadar Türkiye algıları da önemlidir. Katılımcıların %48'si Türkiye'nin AB'ye girmesinin AB'yi güçlendireceğini düşünürken, %24'ü Birlik'in dağılmasına yol açacağını düşünmektedir.
- Katılımcıların %42'sinin Türkiye'nin AB'ye girememesinde reformları yerine getirmemesinin etkili olduğunu düşünmesine rağmen, %32'sinin Türk Hükümeti'nin, AB'nin kriterlerine uymak zorunda olmadığını düşünmesinde ortaya çıkan zıtlığı ise Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesini destekleyen ve karşı çıkanlar arasındaki karşıtlık bağlamında değerlendirmek doğru olacaktır. Çünkü Türkiye'nin Avrupa Birliği girmesini destekleyenler arasında Türkiye'yi reformları yerine getirmede yetersiz gören bir kesimin varlığına rağmen, Türk Hükümeti'nin, AB'nin kriterlerine uymak zorunda olmadığını düşünenler zaten her koşulda Türkiye'nin tam üyelik sürecine karşı bir tutum sergilemektedir.

- Katılımcıların yalnızca %19'u Türkiye'deki siyasi iktidarın AB'ye tam üyelik sürecinde samimi ve kararlı olduğunu düşünürken, %20'si T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı'nın, AB tam üyelik süreci hakkında Türk halkını yeterince bilgilendirdiğini düşünmektedir. Avrupa Birliği'ni Türkiye'ye karşı isteksiz değerlendiren katılımcılar benzer şekilde Türk Hükümeti'ni de Avrupa Birliği'ne karşı isteksiz değerlendirmektedir.
- Türkiye'de AB'ye tam üyelik sürecinin devamı için referandum yapılması gerektiğini düşünen %45'lik kesiminin çoğunluğunun Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliğine karşı çıkanlardan oluştuğu söylenebilir. Çünkü Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliğine karşı çıkanların en önemli argümanlarından biri halkın istemediği bir oluşuma halkın oylarıyla iktidara gelen hükümetlerin desteklememesinin demokrasinin bir gereği olduğudur. Yine Türkiye'nin AB ile tam üyelik müzakerelerinden çekilmesi gerektiğini düşünen %29'luk kesimin tamamının, Türkiye'nin tam üyelik sürecinin kesin olarak karşısında olan bloğu oluşturduğu söylenebilir.
- Katılımcıların %25'inin Türkiye'nin şu anda AB ülkelerine göre daha iyi yönetildiğini, %26'sının AB'nin gelecekte Türkiye'ye Birlik'e girmesi için ricacı olacağını ve %26'sının Türkiye AB'ye girerse AB ülkelerinden Türkiye'ye göç olacağını düşünmesi birbirleriyle oldukça tutarlı sonuçlar olarak göze çarpmaktadır.
- Anket araştırmasında katılımcıların Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine çift yönlü yaklaşımları da incelenmiştir. Bu doğrultuda Türkiye'nin AB'ye girmesinin medeniyetler arası ilişkilerde dünyaya örnek olacağını düşünen %42'lik kesim ile Türkiye'nin AB'ye girmesinin her iki tarafın da çıkarına olduğunu düşünen %52'lik kesimin çoğunluğunun Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecini destekleyenlerden oluştuğu düşünülebilir.
- Katılımcıların %38'inin AB ülkelerinde yaşayan Türklerin, Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği için avantaj olduğunu düşündüğü göz önüne alınırsa, katılımcıların AB ülkelerinde yaşayan Türkleri, Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği için çok da güçlü bir faktör değerlendirmedeği ortaya çıkmaktadır.

- Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine çift yönlü yaklaşımlarının tespitinde son olarak katılımcıların AB ile Türkiye arasındaki tüm ilişkilerin kesilmesi gerektiği argümanını ne ölçüde desteklediklerine bakılmıştır. Bu husus Avrupa Birliği ya da Türkiye'nin kararı bağlamında sorulmadığından bu kategoride değerlendirilmiştir. AB ile Türkiye arasındaki tüm ilişkilerin kesilmesi gerektiğini düşünen %18'lik kesimin Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinin karşısındaki en kararlı kesimi oluşturduğu tespiti yapılabilir.
- Anket araştırmasında katılımcıların Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde Türk medyasının yaklaşımını nasıl değerlendiklerine de bakılmıştır. Katılımcıların sadece %23'ünün Türk medyasında AB ve Türkiye'nin müzakere süreci ile ilgili haberlerin yeterince yer aldığını ve yine %19'unun Türk medyasında AB ve Türkiye'nin müzakere sürecinin halka doğru ve tarafsız anlatıldığını düşünmesi, okurların Türk medyasına karşı geliştirdiği kronik kalite ve güven sorunuyla ilgili görünmektedir.

E. Araştırma Bulgularının Test Edilmesi

Okur araştırmasındaki anket bulguları 14 hipotez yardımıyla sınanarak, ilk aşamada katılımcıların demografik özellikleri ile Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destekleri arasındaki ilişkiye bakılmıştır. İkinci aşamada katılımcıların gazete alışkanlık ve tercihlerinin yanı sıra Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destekleri arasındaki ilişki beş gazete örnekleminde test edilmiştir.

1. Katılımcıların Demografik Özellikleri ile Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecine Destekleri Arasındaki İlişki

Katılımcıların demografik özelliklerinin, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine yönelik destekleriyle ilgisi; yaş, eğitim durumu ve gelir durumu faktörlerine göre test edilerek, ilgili hipotezler sınanmıştır.

Tablo 1. Katılımcıların Yaşı ile Türkiye'nin AB'ye Tam Üyelik Sürecine Destek Arasındaki İlişki**Descriptives**

S21

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
18-25	40	2,4250	1,48302	,23449	1,9507	2,8993	1,00	5,00
25-35	82	2,8659	1,48043	,16349	2,5406	3,1911	1,00	5,00
35-45	89	3,1685	1,40806	,14925	2,8719	3,4652	1,00	5,00
55-65	58	3,1724	1,44049	,18915	2,7937	3,5512	1,00	5,00
65-70	21	3,9524	1,20317	,26255	3,4047	4,5001	1,00	5,00
Total	290	3,0379	1,46774	,08619	2,8683	3,2076	1,00	5,00

ANOVA

S21

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	37,583	4	9,396	4,577	,001
Within Groups	585,000	285	2,053		
Total	622,583	289			

Tablo-1 incelendiğinde 0,001 anlamlılık değeri ile katılımcıların yaşı arttıkça Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destek ortalamasının istatistiksel olarak arttığı görüldüğünden 1. hipotez doğrulanmaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların Eğitim Durumu ile Türkiye'nin AB'ye Tam Üyelik Sürecine Destek Arasındaki İlişki

Descriptives

S21

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
lise	47	2,7447	1,51037	,22031	2,3012	3,1881	1,00	5,00
ön lisans	38	2,9737	1,53318	,24871	2,4697	3,4776	1,00	5,00
lisans	152	3,1053	1,44734	,11740	2,8733	3,3372	1,00	5,00
lisans üstü	54	3,3333	1,42749	,19426	2,9437	3,7230	1,00	5,00
Total	291	3,0722	1,46862	,08609	2,9027	3,2416	1,00	5,00

ANOVA

S21

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	9,259	3	3,086	1,437	,232
Within Groups	616,226	287	2,147		
Total	625,485	290			

Tablo-2 incelendiğinde 0,232 anlamlılık değeri ile katılımcıların eğitim durumu yükseldikçe Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destek ortalamasının istatistiksel olarak artmadığı görüldüğünden, 2. hipotez doğrulanmamaktadır.

Tablo 3. Katılımcıların Gelir Durumu ile Türkiye'nin AB'ye Tam Üyelik Sürecine Destek Arasındaki İlişki

De scriptives

S21

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
1500'den az	48	2,4375	1,47181	,21244	2,0101	2,8649	1,00	5,00
1500-2500	52	2,6731	1,49143	,20682	2,2579	3,0883	1,00	5,00
2500-3500	72	3,0833	1,42166	,16754	2,7493	3,4174	1,00	5,00
3500-4500	76	3,5000	1,28062	,14690	3,2074	3,7926	1,00	5,00
4500-5500	27	3,2222	1,52753	,29397	2,6180	3,8265	1,00	5,00
5500-6500	6	3,0000	1,54919	,63246	1,3742	4,6258	1,00	5,00
6500-7500	4	3,7500	1,25831	,62915	1,7478	5,7522	2,00	5,00
7500-10000	1	5,0000	5,00	5,00
10000'den fazla	2	5,0000	,00000	,00000	5,0000	5,0000	5,00	5,00
Total	288	3,0521	1,46292	,08620	2,8824	3,2218	1,00	5,00

ANOVA

S21

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	55,047	8	6,881	3,433	,001
Within Groups	559,171	279	2,004		
Total	614,219	287			

Tablo-3 incelendiğinde 0,001 anlamlılık değeri ile katılımcıların gelir durumu yükseldikçe Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destek ortalamasının istatistiksel olarak arttığı görüldüğünden 3. hipotez doğrulanmaktadır.

2. Katılımcıların Gazete Alışkanlık ve Tercihleri ile Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecine Destekleri Arasındaki İlişki

Katılımcıların günlük gazete alışkanlık ve tercihlerinin Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine yönelik destekleriyle ilgisi; günlük gazeteleri takip etme alışkanlıkları ile Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Sabah ve Türkiye gazetelerini tercih etme faktörlerine göre test edilerek, ilgili hipotezler sınanmıştır.

Tablo 4. Günlük Gazeteleri Takip Etmek ile Türkiye'nin AB'ye Tam Üyelik Sürecini Desteklemek Arasındaki İlişki

Group Statistics

Gazete	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
S21 Evet	256	3,0117	1,45920	,09120
S21 Hayır	44	3,2727	1,51525	,22843

ANOVA

S21

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2,558	1	2,558	1,188	,277
Within Groups	641,692	298	2,153		
Total	644,250	299			

Tablo-4 incelendiğinde 0,277 anlamlılık değeri ile günlük gazeteleri takip edenler ile etmeyenlerin Türkiye'nin AB'ye tam üyelik sürecine desteği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı görüldüğünden; 4. hipotez doğrulanmaktadır.

Tablo 5. Cumhuriyet Okumak ile Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecini Desteklemek Arasındaki İlişki

Descriptives

S21

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Evet	62	3,2742	1,39283	,17689	2,9205	3,6279	1,00	5,00
Hayır	238	2,9916	1,48407	,09620	2,8021	3,1811	1,00	5,00
Total	300	3,0500	1,46788	,08475	2,8832	3,2168	1,00	5,00

ANOVA

S21

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	3,928	1	3,928	1,828	,177
Within Groups	640,322	298	2,149		
Total	644,250	299			

Tablo-5 incelendiğinde;

a. Cumhuriyet okurlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destek ortalamasının 64 olduğu görüldüğünden, Cumhuriyet okurlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destek ortalamasının 60-65 aralığında olduğuna ilişkin 5. hipotez doğrulanmaktadır.

b. Cumhuriyet okurlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine diğerlerinden daha fazla destek verdiğine ilişkin 10. hipotezin; 0,177 anlamlılık değeri ile istatistiksel olarak doğrulanmadığı görülmektedir. Diğer bir deyişle, Cumhuriyet okuru olmak ile olmamak arasında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine verilen destekle ilgili anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 6. Hürriyet Okumak ile Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecini Desteklemek Arasındaki İlişki

Descriptives								
S21								
	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Evet	145	3,1310	1,45419	,12076	2,8923	3,3697	1,00	5,00
Hayır	155	2,9742	1,48126	,11898	2,7392	3,2092	1,00	5,00
Total	300	3,0500	1,46788	,08475	2,8832	3,2168	1,00	5,00

ANOVA

S21					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1,843	1	1,843	,855	,356
Within Groups	642,407	298	2,156		
Total	644,250	299			

Tablo-6 incelendiğinde;

a. Hürriyet okurlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destek ortalamasının 61 olduğu görüldüğünden, Hürriyet okurlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destek ortalamasının 65-70 aralığında olduğuna ilişkin 6. hipotez doğrulanmamaktadır.

b. Hürriyet okurlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine diğerlerinden daha fazla destek verdiği ilişkin 11. hipotezinin; 0,356 anlamlılık değeri ile istatistiksel olarak doğrulanmadığı görülmektedir. Diğer bir deyişle, Hürriyet okuru olmak ile olmamak arasında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine verilen destekle ilgili anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 7. Milliyet Okumak ile Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecini Desteklemek Arasındaki İlişki

Descriptives

S21

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Evet	116	3,0000	1,37050	,12725	2,7479	3,2521	1,00	5,00
Hayır	184	3,0815	1,52891	,11271	2,8591	3,3039	1,00	5,00
Total	300	3,0500	1,46788	,08475	2,8832	3,2168	1,00	5,00

ANOVA

S21

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	,473	1	,473	,219	,640
Within Groups	643,777	298	2,160		
Total	644,250	299			

Tablo-7 incelendiğinde;

a. Milliyet okurlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destek ortalamasınının 60 olduğu görüldüğünden, Milliyet okurlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destek ortalamasınının 65-70 aralığında olduğuna ilişkin 7. hipotez doğrulanmamaktadır.

b. Milliyet okurlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine diğerlerinden daha fazla destek verdiği ilişkin 12. hipotezinin; 0,640 anlamlılık değeri ile istatistiksel olarak doğrulanmadığı görülmektedir. Diğer bir deyişle, Milliyet okuru olmak ile olmamak arasında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine verilen destekle ilgili anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 8. Sabah Okumak ile Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecini Desteklemek Arasındaki İlişki

Descriptives

S21

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Evet	69	2,6667	1,45184	,17478	2,3179	3,0154	1,00	5,00
Hayır	231	3,1645	1,45624	,09581	2,9757	3,3533	1,00	5,00
Total	300	3,0500	1,46788	,08475	2,8832	3,2168	1,00	5,00

ANOVA

S21

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	13,168	1	13,168	6,218	,013
Within Groups	631,082	298	2,118		
Total	644,250	299			

Tablo-8 incelendiğinde;

a. Sabah okurlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destek ortalamasının 52 olduğu görüldüğünden, Sabah okurlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destek ortalamasının 50-55 aralığında olduğuna ilişkin 8. hipotez doğrulanmaktadır.

b. Sabah okurlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine diğerlerinden daha az destek verdiğine ilişkin 13. hipotezin; 0,013 anlamlılık değeri ile istatistiksel olarak doğrulandığı görülmektedir. Diğer bir deyişle, Sabah okuru olmak ile olmamak arasında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine verilen destekle ilgili anlamlı bir fark bulunmakta, Sabah okurları Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine diğerlerinden daha az destek vermektedir.

Tablo 9. Türkiye Okumak ile Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecini Desteklemek Arasındaki İlişki

Descriptives

S21

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
Evet	11	2,0000	1,48324	,44721	1,0035	2,9965	1,00	5,00
Hayır	289	3,0900	1,45495	,08559	2,9215	3,2584	1,00	5,00
Total	300	3,0500	1,46788	,08475	2,8832	3,2168	1,00	5,00

ANOVA

S21

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	12,589	1	12,589	5,939	,015
Within Groups	631,661	298	2,120		
Total	644,250	299			

Tablo-9 incelendiğinde;

a. Türkiye okurlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destek ortalamasının 40 olduğu görüldüğünden, Türkiye okurlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine destek ortalamasının 45-50 aralığında olduğuna ilişkin 9. hipotez doğrulanmamaktadır.

b. Türkiye okurlarının Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine diğerlerinden daha az destek verdiğine ilişkin 14. hipotezin; 0,015 anlamlılık değeri ile istatistiksel olarak doğrulandığı görülmektedir. Diğer bir deyişle, Türkiye okuru olmak ile olmamak arasında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine verilen destekle ilgili anlamlı bir fark bulunmakta, Türkiye okurları Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine diğerlerinden daha az destek vermektedir.

Sonuç

Ekonomi-politik bir proje olarak Avrupa Birliği'nin ve Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin Türk medyasındaki temsilinin, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinin tarihi göz önüne alındığında uzun bir geçmişe sahip olduğu söylenebilir. Cumhuriyetin kurulmasından bugüne çalkantılı bir siyasi geçmişe sahip olan Türkiye'nin Avrupa Birliği macerası da, ülkenin siyasi atmosferine uyumlu olarak inişli-çıkışlı bir seyir izlemiş ve kimi zaman da magazinleştirilerek kamuoyunun gündemini meşgul etmiştir. Geniş tarihi ve sosyolojik zemini nedeniyle tartışmaya elverişli bir konu olan Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerine Türk medyasının ilgisi her iktidar döneminde yüksek olmuş, genel yaklaşım zamana göre farklılıklar taşısa da ideolojik ve taraflı yaklaşım yapısal bir özellik kazanmıştır. Bu nedenle, Avrupa Birliği ve Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerini içeren haber ve köşe yazıları incelendiğinde, kullanılan dilin ve oluşturulan söylemlerin gazetelerin genel yayın politikaları ile uyum içinde olduğu öngörülebilir. Köşe yazılarında kullanılan dilin haber dilinden farklı olduğu göz önünde alındığında konuya kişisel kanaat ve düşüncelerin hâkim olması olağandır. Ancak bu kez de ideolojinin neden işlediği değil, nasıl işlediği sorusu ön plana çıkmakta, köşe yazarlarının konuyla ilgili referans aldığı değerler belirleyici hale gelmektedir. Genellikle gazetelerinin genel yayın politikaları ile uyumlu yazılar üreten köşe yazarlarının Avrupa Birliği ile ilgili görüşlerini yansıtan söylemlerinde ideolojik tarafsızlığın belirleyiciliği göze çarpmaktadır.

Türk medyasının Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerini ele alırken ideolojik bakış açısı hâkim olup, söylemlere büyük ölçüde yansımakta ve iletiler okurlarla farklı şekillerde etkileşime girmektedir. Hürriyet, Milliyet ve Cumhuriyet okumak ile diğer gazeteleri takip etmek arasında yapılan karşılaştırmalarda, Türkiye'nin AB'ye tam üyelik sürecine verilen destekle ilgili anlamlı farklar bulunmadığından, bu gazete okurlarının Türkiye'nin AB'ye tam üyelik sürecine diğerlerinden daha fazla destek verdiğine yönelik hipotezler doğrulanmamıştır. Sabah ve Türkiye okumak ile diğer gazeteleri takip etmek arasındaki karşılaştırmalarda anlamlı farklar tespit edildiğinden bu gazete okurlarının diğerlerine göre Türkiye'nin AB'ye tam üyelik sürecine daha az destek verdiğine yönelik hipotezler ise doğrulanmıştır. Bu durum Türkiye'nin AB'ye tam üyelik sürecine verilen destekle ilgili Hürriyet, Milliyet ve Cumhuriyet okurlarının kendi içlerindeki görüş farklılıklarının, Sabah ve Türkiye okurlarına göre daha fazla olduğunu ortaya çıkarmıştır.

S. Hall'un 'çoklu okuma' kuramına göre değerlendirildiğinde Hürriyet, Milliyet ve Cumhuriyet okurlarının konuya ilişkin daha heterojen bir tutum geliştirdiği ortaya çıktığından medya iletileriyle 'tartışmalı-karşı okuma' ilişkisi içinde etkileşime girmeye daha yatkın bir nitelik sergiledikleri savunulabilir. Cumhuriyet köşe yazılarında Türkiye'nin AB'ye tam üyelik sürecine Hürriyet ve Milliyet'tekiler kadar güçlü bir destek bulunmadığı göz önüne alındığında, Cumhuriyet okurları için bu durumun daha muğlâk görüldüğü kabul edilebilir. Türkiye'nin AB'ye tam üyelik sürecine düşük destek veren Sabah ve Türkiye okurlarının ise kendi aralarında daha homojen bir grubu oluşturarak, gazetelerinin yayın politikalarıyla daha uyumlu bir tutum geliştirdikleri görülmektedir. Dolayısıyla bu iki gazetenin köşe yazılarındaki söylem benzerliği, okur görüşlerinde de geniş ölçüde karşılığını bulmuştur. Gerçi Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine daha güçlü bir desteğin bulunduğu Hürriyet, Milliyet ve Cumhuriyet'teki söylemler de okur görüşleriyle belirgin bir benzerlik göstermektedir. Ancak Sabah ve Türkiye'ye kıyasla, Hürriyet, Milliyet ve Cumhuriyet'teki söylem çeşitliliği de okur görüşlerinde karşılığını bulmuş, bu gazete okurlarının konu hakkındaki tutumlarında daha heterojen bir nitelik sergilemiş oldukları görülmüştür. Bu durum, okurların tercih ettikleri medya iletilerinin karşısında bir tutum geliştirmelerinden ziyade, medya iletilerine karşı geliştirdikleri 'okumanın' gazetelerin iletişim politikalarıyla olan ilgisini ortaya koymaktadır. Gazetelerde karşı düşüncelerin bir aradalığı, bir çelişki değil demokrasinin bir gereğidir. Haber metinlerinden farklı olarak yoruma açıklığı tartışma götürmeyen köşe yazılarında Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri gibi çok boyutlu ve tartışmalı bir konuda birbirinden tamamen farklı görüşlerin olması sağlıklı bir gösterge olarak kabul edilmelidir. Bu nedenle medya organları, yayın politikalarını geliştirirken tek taraflılıktan sakınmalı, çok taraflılığa dayanan iletişim politikalarının okurların demokratik bir medya okur-yazarlığı kazanmaları açısından da çok önemli bir faktör olduğunun bilincinde hareket etmelidir.

Kaynakça

- Acar, Mustafa, *Avrupa Birliği ve Türkiye (Bir Ekonomik ve Siyasi Analiz)*, Ankara: Orion Yayınevi, 2006.
- Acar, Özgen, *Cumhuriyet*, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 05 Ocak 2017.
- Akşemsettinoglu, Gökhan, “Avrupa Bütünleşme Projesinin ve Genişleme Sürecinin Değişen Dinamikleri”, Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 10-1, (2011): 1-18.
- Akyol, Taha, *Hürriyet*, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/taha-akyol/>, Erişim Tarihi: 16 Ocak 2017.
- Altıok, Melih, *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/melihaltinok/>, Erişim Tarihi: 9 Şubat 2017.
- Altun, Fahrettin, *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/fahrettinaltun/>, Erişim Tarihi: 1 Şubat 2017.
- Ardıç, Engin, *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/ardic/>, Erişim Tarihi: 10 Şubat 2017.
- Asad, Talal, “Müslümanlar ve Avrupa Kimliği: Avrupa İslam’ı Temsil Edebilir mi?”, *Avrupa Fikri*, Çev: Rahmi Ögdül, Mesut Varlık, (2010): 234-254.
- Aslan, Alev, *Avrupa Birliği ve Medya: Türkiye’de Yazılı Basında Avrupa Birliği Haberleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Aslan Zehra, *Türk ve Alman Basınında Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri*, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Babaoğlu, Haşmet, *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/babaoğlu/>, Erişim Tarihi: 9 Şubat 2017.
- Barlas, Mehmet, *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/barlas/>, Erişim Tarihi: 5 Şubat 2017.
- Bayraklı, Enes, *Sabah*, <http://www.sabah.com.tr/yazarlar/perspektif/enes-bayrakli/>, Erişim Tarihi: 7 Şubat 2017.
- Beki, Akif, *Hürriyet*, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/akif-beki/>, Erişim Tarihi: 14 Ocak 2017.
- Bengin, Tunca, *Milliyet*, <http://www.milliyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 21 Ocak 2017.

- Bila, Fikret, *Hürriyet*, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/fikret-bila/>, Erişim Tarihi: 19 Ocak 2017.
- Börekci, Havva, YurdakulAhmet Can, *Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Birliğe Katılım Sürecinde MASAK*, Ankara: T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayınları, 2011.
- Can, Hacı v.d., *Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkileri*, Editörler: S. Rıdvan Karluk, Betül Yüce Dural, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, 2013.
- Cerrahoğlu, Nilgün, *Cumhuriyet*, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 08 Ocak 2017.
- Cıvaoğlu, Güneri, *Milliyet*, <http://www.milliyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 22 Ocak 2017.
- Çeviköz, Ünal, *Hürriyet*, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/unal-cevikoz/>, Erişim Tarihi: 15 Ocak 2017.
- Duran, Burhanettin, *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/duran/>, Erişim Tarihi: 3 Şubat 2017.
- Dündar, Can, *Cumhuriyet*, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 07 Ocak 2017.
- Er, Rahim, *Türkiye*, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/rahim-er/>, Erişim Tarihi: 17 Şubat 2017.
- Erhan, Çağrı, *Türkiye*, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/prof-dr-cagri-erhan/>, Erişim Tarihi: 19 Şubat 2017.
- Erken, Baki, "Türkiye - AB İlişkisinde Temel Bir Etken Türk'ün Avrupalı Kimliği", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 12-1, (2013): 79-104.
- Gümüş, Nilgün Tekfidan, *Hürriyet*, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/nilgun-tekfidan-gumus/>, Erişim Tarihi: 20 Ocak 2017.
- Gürses, Uğur, *Hürriyet*, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ugur-gurses/>, Erişim Tarihi: 11 Ocak 2017.
- İktisadi Kalkınma Vakfı, "AB Genişleme Politikası", http://www.ikv.org.tr/icerik_print.asp?id=282, Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2016.
- İnat, Kemal, *Türkiye*, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/prof-dr-kemal-inat/>, Erişim Tarihi: 13 Şubat 2017.
- İnsel, Ahmet, *Cumhuriyet*, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 03 Ocak 2017.

- Kahraman, Hasan Bülent, *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/kahraman/>, Erişim Tarihi: 30 Ocak 2017.
- Kapan, İsmail, *Türkiye*, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/ismail-kapan/>, Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017.
- Kaya, Ayhan: “Avrupa Birliği, Avrupalılık ve Avrupa Türkleri: Tireli ve Çoğul Kimlikler”, *Avrupa’yı Düşünmek, Cogito*, 39, (2004): 324-332.
- Kaya, Ayhan ve Ferhat Kentel, *Euro-Türkler Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Köprü Mü, Engel Mi*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005.
- Kaymas, Serhat, *Avrupa Birliği’ni Türkiye’de Okumak, Kültür, Kimlik ve Medya*, Ankara: İmaj Yayınevi, 2014.
- Keskin, Kazım, *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/perspektif/kazim-keskin/>, Erişim Tarihi: 7 Şubat 2017.
- Kılıç, Muharrem, *Türkiye*, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/prof-dr-muharrem-kilic/>, Erişim Tarihi: 15 Şubat 2017.
- Kohen, Sami, *Milliyet*, <http://www.milliyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 18 Ocak 2017.
- Köksal, Hikmet, *Türkiye*, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/hikmet-koksal/>, Erişim Tarihi: 14 Şubat 2017.
- Külahçı, Ahmet, *Hürriyet*, <http://www.hurriyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 11 Ocak 2017.
- Manisalı, Erol, *Cumhuriyet*, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 09 Ocak 2017.
- Mert, Nuray, *Cumhuriyet*, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 10 Ocak 2017.
- Nalkıran Anıl, *Türkiye- Avrupa Birliği Müzakere Sürecinin Türk Basınındaki Yeri*, Ankara: Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Oğuz, Şeref, *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/oguz/>, Erişim Tarihi: 7 Şubat 2017.
- Öncel, Naci Cem, *Hürriyet*, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/naci-cem-ocel/>, Erişim Tarihi: 17 Ocak 2017.
- Ören, Aslıhan, *Türkiye*, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/aslihan-oren/>, Erişim Tarihi: 16 Şubat 2017.
- Övür, Mahmut, *Sabah*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/ovur/>, Erişim Tarihi: 4 Şubat 2017.

- Öz, İsmail, *Türkiye*, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/ismail-oz/>, Erişim Tarihi: 21 Ocak 2017.
- Özer, Mehmet Akif, “Avrupa Birliği’ne Tam Üyeliğin Eşiğinde Türkiye”, *Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 16-1, (2009): 89-105.
- Özfatura, Mustafa Necati, *Türkiye*, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/m-necati-ozfatura/>, Erişim Tarihi: 11 Şubat 2017.
- Özgentürk, Jale, *Hürriyet*, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/jale-ozgenturk/>, Erişim Tarihi: 15 Ocak 2017.
- Soutou, Georges Henri, *Avrupa Birliği Tarihi 1815’ten Günümüze*, Çev: Eylem Alp, İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2014.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, “*Avrupa Birliği İletişim Stratejisi (ABİS)*”, https://www.ab.gov.tr/_46294.html, Erişim Tarihi: 19.10.2018.
- Tezkan, Mehmet, *Milliyet*, <http://www.milliyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20 Ocak 2017.
- Toker, Çiğdem, *Cumhuriyet*, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 02 Ocak 2017.
- Törüner, Yaman, *Milliyet*, <http://www.milliyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 19 Ocak 2017.
- Ulagay, Osman, *Cumhuriyet*, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 06 Ocak 2017.
- Uras, Güngör, *Milliyet*, <http://www.milliyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 19 Ocak 2017.
- Yetkin, Murat, *Hürriyet*, <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/murat-yetkin/>, Erişim Tarihi: 14 Ocak 2017.
- Yıldızoğlu, Ergin, *Cumhuriyet*, <http://www.cumhuriyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 04 Ocak 2017.
- Yiğit, Devrim, *Avrupa Birliği Genişleme Sürecinde Avrupa Birliği- Türkiye İlişkileri*, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Yüksel, Erkan v.d., *İletişim Kuramları*, Editör: Erkan Yüksel, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, 2013.